

dente, quando virtus causæ secundæ fuerit in suo genere insufficientis, et per universales causas creatas defectus ille suppleri non possit, de quo modo influendi Dei, tractando de auxilio sufficienti et efficaci gratiæ, latius dicemus.

22. *Quinta ratio, de modo quo Deus vult effectus causarum.* — In quinta ratione, ex voluntate divina sumpta, attingitur materia de prædestinationibus divinis, et de modo quo Deus vult vel providet effectus causarum secundarum et actiones earum. Sed hæc habet peculiarem difficultatem in actionibus liberis, tam bonis, præsertim supernaturalibus, quam in malis, seu peccaminosis, in naturalibus autem causis fere nullam. Et ideo his omissis quæ ad actus liberos pertinent, de quibus sigillatim dicturi sumus, de naturalibus causis admittimus Deum concurrere cum illis per voluntatem efficacem, qua vult et cum eis concurrere, et eas efficere suos effectus; nam licet hæc duo ex propriis rationibus formalibus habeant distinctionem aliquam, ut in actibus liberis dicemus, in presenti non multum refert illius distinctionis consideratio.

23. *Ex illa tamen nihil efficeretur contra assertionem nostram.* — Hinc vero non sequitur quod Deus per illam voluntatem aliquid prævium faciat in causa secunda, quia licet Dei voluntas efficacissima sit, non tamen facit nisi quod vult, et prout vult illud facere; per illam autem voluntatem non vult facere aliquid prævium; neque contrarium recte probatur ex eo quod Deus velit causam secundam agere: nam causam secundam agere non est recipere aliquid prævium, sed est elicere ipsam actionem. Unde potius contrarium inferendum esset ex illo antecedente: nam si Deus hoc solum vult, scilicet causam secundam agere, hoc facit, et non aliud quod ad executionem illius voluntatis non est necessarium, quia in objecto illius voluntatis solum includitur, quod causa secunda faciat, et ut Deus ipse simul efficiat ipsum effectum et actionem causæ secundæ, et utrumque efficaciter et infallibiliter facit. Quia enim non vult solus facere, sed cum causa secunda, ideo necessarium non est ut ipse Deus solus aliquid faciat. Neque etiam est necessarium ut prius operetur prioritate causalitatis, quia nec hoc etiam vult, sed operari tantum cooperando. Unde licet illa voluntas Dei sit prior duratione et æternitate, nihilominus ordine causalitatis est concomitans, quia solum vult cum causa secunda concurrere, et non aliter vult effectum ejus, ut satis declaratum est.

24. *Solvitur instantia.* — Solum potest instari, quia licet causa naturalis sit determinata ex se ad agendum, nihilominus potest ex concursu alterius causæ, vel materialis, vel efficientis, impediri, et ideo sæpe effectus ejus est contingens; posita autem efficaci voluntate, qua Deus vult talem causam agere, major est in illa determinatio, majorque necessitas agendi; ergo aliquid prævium factum est in causa secunda per talem Dei voluntatem. Respondetur negando consequentiam, quia quando Deus efficaci voluntate statuit causam secundam aliquid naturaliter facere, eo ipso sua providentia cæteras causas disponit, ut aliam non impediant, et ideo necesse non est ut aliquid imprimat tali causæ naturaliter agenti, quo infallibilis (ut ita dicam) suum effectum efficiat: nam, remotis impedimentis, et applicata materia, et oblato Dei concursu, omnino infallibiliter sequitur effectus. Quod si Deus, prævidens futura esse impedimenta, non vult providere modum quo auferantur, tunc vel nullam habebit voluntatem concurrendi cum causa impedita, vel certe non absolutam et efficacem, sed quasi conditionatam, seu secundum quid, offerendi nimirum tali causæ concursum quantum in se est, sinendo nihilominus ut ab aliis impediri possit, ut latius in causis liberis explicabimus.

25. *Sexta ratio, naturalia agentia perfici intrinsece agendo, confutatur.* — Ad sextam rationem, negamus quod naturalia agentia agendo perficiantur intrinsece, id est, nova perfectione sibi inhærente, quia neque actio ipsa est perfectio agentis, ut in eadem ratione recte dicitur, neque reductio illa de potentia in actum, quæ in tali agente, quando operari incipit, consideratur, est reductio potentiæ objectivæ vel receptivæ in actum, sed est reductio potentiæ activæ, quæ, per se loquendo, non perficitur agendo, sed perficit aliud. Dico autem *per se loquendo*, quia si sit virtus incompleta, perficienda erit prius per complementum virtutis: tunc autem non perficitur agendo, sed recipiendo, et sic completur ut agat. Nec Aristoteles, 8 Physicor., contrarium docuit, sed solum dixit corpora moventia movere mota ab alio, quia vel applicatione vel complemento virtutis indigent, sicut sol ad illuminandum totum orbem movetur, quia per motum ad omnia loca applicatur; postea vero illuminando non perficitur, neque per motum illum aliam perfectionem antecedentem recipit, neque etiam alii Philosophi illud dogma tradiderunt; imo D. Thomas, 3 contra gent.,

cap. 21, docet res naturales agendo comparare tantum quamdam extrinsecam perfectionem, quatenus, suum esse communicando, et quasi aliis beneficiando, Deo ejusque bonitati quodammodo similiores efficiuntur. Quod etiam confirmat D. Thomas auctoritate Dionysii, cap. 3, de cœlesti Hierarchia, dicentis divinisimum esse Dei cooperatorem fieri, quod proprie intelligitur de morali cooperatione in spiritali salute, vel propria, vel proximorum procuranda, de qua etiam locutus est Paulus 1 ad Corinth. 3, dicens: *Dei adiutores sumus*; per quamdam vero proportionem seu analogiam, omnibus causis agentibus, quatenus aliis bonitatibus communicant, accommodatur, ut etiam ex parte assecutus est Comment., 12 Metaphys., text. 36. Sicut autem in Deo ipsa actualis operatio ad extra non addit illi perfectionem intrinsecam, sed ostendit illam, ita similitudo ad Deum in hujusmodi operatione, quæ nihil in agente ponit, non est intrinseca ejus perfectio, sed vocatur extrinseca, quia similitudinem quamdam in bonitate a Deo participata manifestat.

26. *Septima ratio ex actionibus petita confutatur.* — Septima ratio specialiter fiebat de actionibus vitalibus, et ex eo quod essentialiter, vel intrinsece, vel saltem ex natura rei pendet a principio vitali, inferebatur non posse Deum in illas influere, nisi prius natura influat in ipsam potentiam vitalem, quæ illatio neque ab arguente probatur, neque ego video quo fundamento nitatur, aut quo modo possit ad syllogisticam formam reduci; et ideo, quidquid sit de antecedenti, in quo auctor ille sumit, etiam de potentia absoluta non posse actum vitalem fieri sine influxu potentiæ vitalis, quod quidem intellectum de actu vitali sub illa reduplicatione, seu quantum ad actionem vitalem ut sic, admitti non potest; de ipso autem actu vitali secundum se spectato, vel non est verum, vel saltem est incertum; illo tamen permissio, in quocumque sensu negatur consequentia, cujus defectus multis modis ostendi potest, nam species impressa influat effective in actum vitalem videndi, licet in potentiam nihil prævium influat. Dicitur, etiam esse aliquid prævium in potentia. Sed contra: nam essentia divina per seipsum influat effective in visionem beatificam, et tamen nihil influat prævium ad illam efficientiam, nam lumen gloriæ neque est ab essentia, ut est objectum, sed ut alias efficit per voluntatem et potentiam suam, neque est prævium ad actionem essentiæ, ut objectum

est, sed potius cum intellectu est veluti potentia cui essentia per modum objecti cooperatur. Denique posito etiam illo prævio concursu in potentia vitali, Deus immediate influat alio concursu simultaneo in actum vitalem; ergo idem poterit facere concurrente cum sola potentia sufficienter constituta in suo ordine in actu primo ad operandum; est enim eadem ratio, quia licet daretur concursus prævius, actus non haberet ab illo formalem rationem, seu denominationem actus vitalis, sed a sua potentia. Nec est ergo de ratione actus vitalis, quod nulla causa efficiens extrinseca influat in illum, sed solum quod proxime fiat a principio intrinseco vitæ, quod indigere potest virtute superioris causæ, et ideo consequentia nullius est momenti, quæ responsio in simili invenitur apud D. Thomam 1. 2., quæst. 80, art. 2, ad 1.

CAPUT XLI.

EX VI GENERALIS CONCURSUS NON ESSE NECESSARIAM PRÆVIAM MOTIONEM IN VOLUNTATE, MORALITER DETERMINANTEM ILLAM, UT LIBEROS ACTUS ELICIAT.

1. *Questio de causis liberis, et de earum prævia prædeterminatione morali.* — In causis liberis assignatur ab illis auctoribus peculiaris necessitas præviæ motionis Dei, quæ in causis naturalibus agentibus non invenitur, quæ nascitur ex indeterminatione et indifferencia quoad speciem et quoad exercitium ejus, quam agentia naturalia non habent, positis omnibus prærequisitis ad agendum: voluntas autem libera habet illam, et ideo indiget determinari a superiori causa, ut actum in specie definitum, et in tempore determinato efficere et inchoare valeat. Quia vero aliqui ex dictis auctoribus loquuntur tam de prædeterminatione morali, quam de physica, in hoc capite dicemus de morali, postea de physica. Ledesma ergo, in prædicta quæstione, art. 2, concl. 1, docet voluntatem hominis non posse ad actum liberum determinari, nisi moraliter a prima causa per concursum prævium determinetur, quod ibi tantum probat de actibus bonis, sed multa adducit pertinentia ad gratiæ auxilia, quæ in libr. 5 remitto.

2. *Status quæstionis.* — In hoc autem puncto duo dubia sunt distinguenda; unum est, an hæc determinatio moralis sit possibilis salva libertate, et ab hoc puncto nunc abstinemus usque ad librum 5, quia hic solum agimus de motione quæ ex vi generalis concursus datur;

hoc autem illa tantum est, quæ est necessaria, quia concursus generalis semper est necessarius. Aliud ergo punctum proprium hujus loci est, an ille modus præmotionis determinantis moraliter sit necessarius causæ liberæ ad se determinandum. Quia vero generalis concursus proprie videtur significare influxum physicum primæ causæ, ideo videri potest omnino aliena a tali concursu motio vel prædeterminationis moralis: re tamen vera non ita est, quia ipsa etiam moralis motio sine generali et physico concursu non fit.

3. *Duplex motio moralis in voluntate: prima ex parte objecti.* — Quod ut declarem, adverto voluntatem duplici indigere motore, altero ex parte objecti, seu, quod idem est fere, ex parte intellectus: altero ex parte ipsiusmet voluntatis, ut in illa vel cum illa efficiat ipsum voluntatis motum, seu actum. Primus motor distinctus a voluntate, ut per se patet, et motio illius, antecedit necessario actualement determinationem voluntatis vel ordine temporis, vel saltem causalitatis, seu naturæ, quia voluntas non potest ferri nisi in objectum cognitum, et ideo necessarium est ut ab illo, et consequenter ab intellectu ut proponente illud, prius alliciatur et moveatur. Hæc autem motio solet dici metaphorica, vel moralis, non proprie physica, quia non est per propriam et per se efficientiam in ipsam voluntatem. Motio enim objecti appetibilis respectu appetitus solum est in genere causæ finalis, et ideo *metaphorica* dicitur. Unde ex vi talis motionis, ut antecedit consensum liberum et realem, nihil reale inprimis voluntati, quod sit prævium ad actum suum, sed solum, per naturalem colligationem potentiarum animæ, proposito objecto per intellectum invitatur voluntas et allicitur, atque ita metaphorice movetur ad tale objectum amandum; vel si aliquando resultat aliquis naturalis et indeliberatus motus inclinans ad consensum in tale objectum, talis motus non fit ab objecto, vel ab intellectu, sed fit ab ipsa voluntate, cum sit vitalis, proceditque ex naturali propensione, quam habet ad bonum, quæ naturaliter prorumpit in similes imperfectos motus; quam ob rationem imperfecte deliberat. Denique quando ratio proponens objectum etiam consulit et suadet ut ametur, de se excitat moraliter voluntatem, quæ etiam juvatur illis motibus imperfectis ad se inclinandum in deliberatum consensum, et ideo etiam hæc motio dicitur effectiva non physice, quia non per se nec proprie facit volitionem ipsam liberam, sed moraliter, quia

modo quodam liberis actibus accommodato trahit voluntatem ad consensum. Et hoc modo, quicumque proponens objectum voluntati, et persuadens vel exhortans hominem ad illud appetendum, dici potest motor voluntatis in hoc genere, seu causa moralis efficiens, ut constat ex Aristotele, 2 Phys. et 5 Metaph.

4. *Altera motio ex ipsamet voluntate.* — Alter ego voluntatis motor respectu actuum liberorum, est ipsamet voluntas, seu homo ipse per illam: nunc enim de formali principio movendi, seu agendi tractamus, et ita potentiam ipsam lato modo motorem appellamus: sic ergo assertum hoc certissimum est, non solum quia motus ille est vitalis actus, de cujus ratione et natura est ut fiat proprie ac physice a potentia vitali quam afficit, sed etiam quia non posset esse actus liber, nisi ab ipsa voluntate effective procederet, ut in primo Prolegomeno probatum est, et aperte colligitur ex Concilio Trid., sess. 6, c. 5, et can. 4; hoc autem intelligendum est de motore seu efficiente proximo, et per se maxime necessario, sive sit solum et integrum in suo genere, sive habere possit aliud coefficientem cum voluntate, ut esse potest vel habitus, vel unus actus voluntatis respectu alterius, quando inter se sunt ordinati, ut intentio et electio, amor, desiderium, et similes, ut est probabile: vel (ut alii etiam volunt) objectum cognitum, vel cognitio ejus, seu iudicium intellectus etiam efficit volitionem, quod licet fortasse minus probabile sit, nihil ad præsens refert, quia objectum, vel cognitio secundum talem efficientiam, si illam habet, saltem non est præmotor, id est, non efficit in voluntate aliquid prævium ad actum liberum, quo illam determinet ad illum efficiendum, sed ad summum coefficientem cum illa actum ejus, neque amplius dicunt qui objecto vel cognitioni aliquam physicam efficientiam in actum voluntatis tribuunt. Nec aliud potest cum fundamento vel probabilitate cogitari, aut explicari, ut nunc ex consensu Theologorum et philosophorum suppono.

5. *Ad utramque illam motionem necessarius generalis concursus Dei.* — Addimus ergo ad utramque ex his motionibus esse necessarium generalem concursum Dei effectivum proprie et physice. Et de posteriori quidem manifestum est, quia voluntatis efficientia in sum actum est propria et physica, et voluntas nostra est principium creatum agendi; ergo indiget auxilio generali Dei, physice etiam et proprie coefficientis. De priori autem diversa ratio videri potest, quia motio objecti et intellectus

respectu voluntatis, et prout antecedit actum ejus, est solum motio finalis metaphorica, seu moralis, per quam nondum fit proprie et physice aliquid in voluntate; ergo ad illam non videtur necessaria propria efficientia physica Dei per generalem concursum. Sed considerandum est, licet motio illa respectu voluntatis sit moralis seu finalis, nihilominus in re ipsa non fieri sine efficientia aliqua propria et physica intellectus cognoscentis, et præsentantis objectum, ac de illo judicantis, quod non potest intellectus efficere sine physico et proprio concursu generali Dei. Et ratione hujus concursus verissime dicitur illam motionem moralem non fieri sine concursu generali Dei. Hic autem concursus, licet respectu intellectus sit physica motio, respectu voluntatis est tantum moralis, et hoc solum probat ratio dubitandi proxime proposita. Et quod valde notandum est, ille concursus respectu intellectus tantum est motio cooperativa, non prædeterminativa, nec prævia, juxta dicta in præcedentibus capitulis, quia intellectus de se naturali modo operatur, et non libere, et maxime prout antecedit liberam motionem voluntatis, sicut nunc consideratur. At vero respectu voluntatis illa est præmotio moralis, et ideo Deus, ratione illius concursus, quem physice præbet intellectui, potest aliquando dici moraliter præmovere voluntatem. Hæc item præmotio sæpe inducit proxime aliquem naturalem ac necessarium motum, qui etiam respectu consensu liberi est prævius, et morali modo ad illum excitat per quamdam sympathiam et consensionem: quatenus autem motus ille naturali modo fit a voluntate, indiget motione Dei physice cooperante, non prævia, juxta hæc dicta; quatenus vero ille motus moraliter movet voluntatem ad alium, Deus etiam, physice concurrens ad illum, moraliter præmovet voluntatem ad alium actum, si honestus sit, ut infra dicemus.

6. *Ex his intelligitur quo sensu Deus dicatur præmovere voluntatem.* — Ex hac ergo declaratione constat in præsentis puncto Deum, prout concursum necessarium præbet ad actus vitales intellectus, vel voluntatis, prævios ad consensum liberum ejusdem voluntatis, per talem concursum facere in nobis aliquid prævium, ratione cujus potest etiam dici Deus præmovere voluntatem nostram ad liberum consensum, et hanc præmotionem, saltem ex parte intellectus, esse ex natura rei necessariam ad usum liberum voluntatis. Ex necessitate igitur hujus præmotionis, intulit dictus auctor ne-

cessitatem moralis prædeterminationis. Vereor tamen ne in verbo *prædeterminationis*, tam in se, quam comparato ad verbum præmovendi, seu præmotionis, æquivocatio committatur, et ideo adverto duobus modis dici posse voluntatem determinari, scilicet, vel quoad specificationem tantum, vel etiam quoad exercitium. Prior prædeterminatio potest dici de se sufficiens, non tamen efficax, vel etiam dici potest conditionata, non absoluta, atque hoc modo objectum, vel consilium præmovens voluntatem, dici potest prædeterminare illam, quantum est de se, ad talem speciem actus, si motionem illam sequi velit. Atque hoc modo omnis præmotio voluntatis potest dici prædeterminatio. Alia vero est prædeterminatio absoluta et efficax, quia, illa posita, etiamsi moralis sit, voluntas ex vi illius ad exercitium actus determinatur, et de hoc genere prædeterminationis in præsentis sermo est. Hæc autem significatio, secundum proprietatem et receptum usum verborum, non convenit verbo præmovendi, quod generalius est, et ideo cavendum est ne, ex necessitate præmotionis moralis voluntatis, inferatur necessitas dictæ prædeterminationis; erit enim inutilis illatio.

7. *Quod sit præmotio moralis et quomodo differat a prædeterminatione.* — Ut autem hoc declarem, adverto in voluntate secundum se spectata, id est, priusquam moveri incipiat, vel objectum ei proponatur, duo considerari posse. Unum est, quod est in potentia ut moraliter moveatur; aliud, quod est indifferens et indeterminata ad volendum vel nolendum. Præmoveri ergo moraliter nihil aliud est, quam præmoveri aliquo morali modo ab alio priusquam ipsa operetur, hanc enim prioritatem particula *præ* indicat: prædeterminari autem est, ejus indifferentiam coartari, et ad id efficiendum ad quod præmovetur, illam determinari ab alio, priusquam ipsa operetur: eandemque etiam prioritatem particula *præ* denotat, addita verbo *determinandi*, quam indicat addita verbo *movendi*. Plus ergo est prædeterminare quam præmovere: unde omnis qui determinat præmovet, quia illa prævia determinatio non fit sine motione: non tamen, e contrario, omnis qui præmovet prædeterminat, quia potest talis esse motio quæ antecedit, ut voluntatis indifferentiam non coartet. Unde qui consulit et qui petit, moraliter præmovet, non tamen prædeterminat modo prædicto; et Dæmon tentando præmovet nostras voluntates, non tamen prædeterminat; et pulchritudo objecti nos invitat et præmovet, non tamen præ-